

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère

Mogvntiæ, 1617

Cap. 2. De circumstantiis in genere, prout ex eis malitia in actum
humanum deriuatur,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78322](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78322)

malum moraliter, sicut & dum præcipit aliquid eiusmodi, constituit illud in aliquo officio virtutis: contra quam proinde is peccat, qui transgreditur eiusmodi legem. Sic Ecclesia præcipiens Quadragesimale ieiunium, fecit temperantiæ actum & officium: & præcipiens auditionem Missæ in die festo, eam fecit actum religionis: & præcipiens solutionem decimarum fieri Clericis, illam fecit officium iustitiæ: & id eo talia præcepta transgrediens, peccat contra tales virtutes.

Tertius modus, quo antedictum potest contingere, est ex inordinata voluntatis conversione ad obiectum ipsum, id est, ex eo quod obiectum terminus factus humani in quæ voluntas exit, contra rectæ rationis præscriptum: vt in blasphemia; quam imperando, voluntas conuertitur quidem ad Deum, sed inordinatè: sicut & cum opat, aut imperat homicidium, inordinatè conuertitur ad proximum, & sic de aliis: quæ sicut constituuntur obiecta virtutum, quatenus termini sunt actuum voluntatis ordinatæ, seu sequentis in functione sua, rectæ rationis præscriptum: sic constituuntur obiecta vitiorum, quatenus termini sunt actuum voluntatis inordinatæ, id est, ex eantis in actum suum contra rectæ rationis præscriptum. Cumq; hæc ita sint, duæ regulæ statui possunt ad generaliter de peccatis iudicandū ex ipsorum obiectis.

3. Prior est. Actum humanum esse moraliter malum, primamque suam peccati speciem sortiri ex obiecto in quo terminatur contra rectam rationem. Hanc confirmant tam auctoritas Osee, quam ratio ante proposita. Sequitur autem ex ea, quod eū eiusdem obiecti diuersæ conditiones esse possint, secundum quas actus liberæ voluntatis exerceantur circa ipsam contra rectam rationem: sequitur inquam, interdum fieri, vt actus, qui eiusdem sunt speciei in genere nature, sint in genere moris, actus & peccata diuersæ speciei: vt actus carnalis cum soluta, & actus carnalis cum maritalitate quorum ille est simplex fornicatio: & hic est adulterium.

Posterior regula est. Quod vnum peccatum in sua specie grauius sit quam alterum in sua, provenire ex obiecto ipsius. Hæc probatur: quia trahendo speciem ab obiecto, trahit & illa, per quæ siue secundum excessum, siue secundum defectum distinguitur in sua specie ab illis quæ eiusdem sunt generis. De qua re nonnulla Theologi scholasticij subtiliter disputant, ipsi relinquenda; additis aliis spectantibus ad vsum fori penitentialis nobis propositum.

4. Quorum 1 est non omnia peccata esse æqualia, sed alia aliis grauiora vt apertè colligitur ex factis literis Math. 5. vbi Christus constituit diuersos gradus peccatorum, & pœnarū eis debitaram; inquit: qui traicitur fratri suo, reus erit iudicio, & cætera quæ ibid. sequuntur. Item cap. 10. cum ait, Tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum quam illi ciuitati. Nec est quod quis dicat, ex eo loco tantum haberi, quædam peccata esse grauioribus pœnis punienda quam alia. Namque iuxta mensuram peccatorum futurum in iudicio plagarum modum, patet per illud Apoc. 18. Quantum se glorificauit & in deliciis fuit, tantum dare illi tormentum & luctum. Accedit quod Dominus ipse Math. 12. verbum quod dictum fuerit contra Spiritum sanctum, 12. verbum quod dictum fuerit contra Filium hominis: & quod Ioann. 19. dicat Pilato: Qui me tradidit tibi, maius peccatum habet.

5. Secundum est: quando obiectum actus liberæ voluntatis conueniens non esse contingit: ex inordinata conuersione eiusdem voluntatis in obiectum ipsum; tunc ex D. Thomæ doctrina in quæst. 2. de malo art. 10. grauitatem peccati sic esse attendendam ex obiecto, vt tanto grauius peccatū aliquid censetur, quanto ordinationi amoris, in qua virtus consistit, magis aduersatur. Sic ergo quia ordinato amore debemus plus diligere Deum, quam proximi vitam in actu: & hanc, quam vitam in potentia: & hanc rursus, quam bona externa, inquit D. Thomas idololatriam, blasphemiam & cætera peccata in Deum, reputanda esse ex suo genere grauiissimi & peccatum homicidij, quod tollit actualem hominis vitam peccatum esse grauius peccato luxuriæ, quod opponitur vitæ hominis in potentia, per inordinationem quam ponit in actu generationis humanæ: vltimum verò locū tenere peccata, per quæ proximus læditur in bonis externis: siue honorariis, vt per infamationem & detractionem: siue pecuniariis, vt per furtum & rapinam.

Cumque in singulis horum generum, varij sint gradus peccatorum, quæ à quibus superentur D. Thomas addit esse quoque ex mensura charitatis æstimandum: nimirum vt peccatum censetur tanto grauius, quanto virtutis bonum cui opponitur, debet ex charitate magis amari. Cum autem vnum idemque est bonum virtutis, cui diuersa peccata opponuntur: vt quando ipsa sunt actus extremorum vitiorum, in quorum medio virtus consistit: vnumque per excessum, & alterum per defectum tollit mediæ virtutis moderationem: tunc illud ex eis grauius est, quod virtuti ipsi mediæ magis repugnat: vt censetur illud, quod est actus vitij per defectum, quando virtus ipsa tanquam calcatur, instituta est ad hominem impellendum, velut liberalitas: & ita peccatum auaritiæ censetur grauius peccato prodigalitati. Quando autem virtus tanquam frænum instituitur ad retrahendum hominem: tunc actus vitij per excessum, censetur grauius: vt superbia quam animi deiectio: quia humilitas virtus mediæ, instituitur ad retrahendum hominem ab inani appetitione gloriæ.

Verumtamen sic accipienda sunt hæc, vt cætera debeant paria esse. Nam cum ex eod. D. Thomæ ibidem, grauitas in peccato attendenda sit non modo ex obiecto, sed etiam ex efficiente, id est, ex deprauatiore voluntate: atque ex circumstantiis quæ essent ali malitiæ ex obiecto deriuatæ, accidentalem addunt: fieri potest vt peccatum quod in sua specie ex obiecto est minus graue, quam alterum: sit magis graue ex deprauatiore voluntate ex circumstantiis. Sic enim peccatum homicidij grauius est quam blasphemia: quæ proferitur voluntate non plene delibata: & furtum quo reip. æratum spoliatur, peccatum est maius homicidio, quo aliquis infime sortis homo occiditur.

Tertium est: cum virtus & peccatum ei oppositum versentur circa idem obiectum: atque vt grauitas peccati in sua specie, sic præstantia virtutis in sua sumatur proprie ex obiecto: peccatum illud in sua specie grauius dicitur D. Thomæ 1. 2. quæst. 73. art. 4. quod præstantiori virtuti repugnat. Id quod intelligendum est cæteris omnibus paribus: ac comparatione facta inter maxima peccata opposita his virtutibus, quarum vna alteri præstantior ponitur: vt vberigrauitas inter iniustitiam qua euertitur respub. & intemperantiam, qua peccatur contra naturam. Alioquin enim deceptio contingeret in tali comparatione: quia intemperantia qua peccatur contra naturam, peccatum est grauius quam furtum vnius & alterius auri: etiam si illa opponatur temperantiæ, & hoc iustitiæ, quæ virtus est præstantior. Similiter infidelitas malum est grauius quam odium proximi: etiam si hoc charitati, & illa fidei, quæ minus præstantis est, opponatur quod quidem vsuuenit quoties bonum quod destruitur per peccatum virtuti inferiori contrarium, maioris est momenti eo quod destruitur per peccatum superiori virtuti oppositum; vt tota honestas castitatis, quæ destruitur per peccatum contra naturam, maioris momenti est, quam æqualitas in rebus externis cum proximo seruanda, quæ tollitur per furtum. Similiter inter gra in Deum fides, quam vnius hominis amor integer.

CAPVT II.

De circumstantiis in genere prout ex eis malitia in actum humanum deriuatur.

SVM MARI VM.

- 7. De nomine circumstantiæ, vt de translato sit ad hæc disciplinam.
  - 8. Accidentia humani actus, quædam sunt naturalia, & quædam moralia: hæcque non illa significantur nomine circumstantiarum.
  - 10. Quædam notanda pro iudicio de peccatis ex circumstantiis.
  - 11. Explicatio singulorum nominum quibus circumstantiæ indicantur solent.
  - 12. Moralit effectus circumstantiæ circa actum humanum.
  - 13. Circumstantia nonnunquam in finitum, nonnunquam in infinitum minus peccatum.
  - 14. Nonnunquam verò auget in infinitum, nonnunquam in finitum.
- Notat D. Thomas in 1. 2. quæst. 7. art. 1. vocatas esse circumstantias, appellatione ab eis quæ sunt in loco, translata ad actus humanos. Proprie enim ea circumstantiæ dicuntur, quæ rem in loco existentem extrinsecus attingunt, aut ei propinqua sunt. Itaque per quandam similitudinē Theologi circumstantias humanorum actuum vocant illa, quæ ad actus

ipso ita pertinent, ut essentiam ipsorum minime attingant. Cumque actus humani essentia consistat in hoc, quod ab hominis libera voluntate exercetur, circa aliquod obiectum; cetera quae ad eundem actum attinent ultra hominem ex libera voluntate agentem, & obiectum circa quod is agit, censentur illius circumstantia, accidentia.

8. Naturalia quidem, si nihil ad hoc conferant, ut is ipse actus reagis vel minus sit consentaneus recte rationi: aut contra, ab hac magis vel minus dissentaneus sit: sicut censentur nihil conferre illa, ex quibus bonitas vel malitia ipsius, nec augetur nec minuitur. Moralia verò, si ad ipsum conferant aliquid, ut censentur ea, ex quibus augetur vel minuitur bonitas vel malitia. Atque ita fieri dextra aut sinistra manu, ante vel post meridiem, dicuntur accidentia naturalia furti: quia malitiam ipsius neque augent neque minuunt. Fieri vero in loco sacro, vel in magna quantitate, dicuntur accidentia illius moralia, quia augent malitiam ipsius. Sola autem moralia, cum natura alia nihil faciant ad malitiam peccati, sunt circumstantia, de quibus nobis institutus est sermo. Quartum considerationem in primis necessarium esse in praxi fore penitentialem, aperte constat ex ca. Consideret De penit. dist. 5. & ex ca. Aut facta, in praeced. dist. 1. & ex cap. Omnis virtuosus; lexus De penit. & remiss. & ex cap. Sicut dignum de homicidio: ac demum ex Conc. Trid. in sess. 14. ca. 5. & can. 7. In quo cap. expresse habetur, eas circumstantias in confessione explicandas esse, quae peccati speciem mutant: eo quod sine illis peccata ipsa, neque à Penitentibus integrè exponantur, nec iudicibus innotescant; neque ut fieri, ut hi de quantitate criminum rectè censeri possint, & poenam quae oportet pro eis imponere penitentibus. Quae de causa idem Concilium tanquam à ratione alienum meritò reprehendit, quod imprudenter aliqui dixerunt easdem circumstantias ab hominibus otiosius excogitatas esse.

9. Iam verò quot & quae sint circumstantiae D. Thomas explicat in tit. quæst. 7. art. 3. in quibus septem à Cicerone assignatas esse hoc versu comprehendat.

Quis, quid, ubi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.

etque Aristotelem addidisse octavam, circa quid, quam Cicerone complexus sit sub quid, atque octonarium illum numerum sic colligi posse. Circumstantia dicitur ex eo, quod sit extra substantiam essentiamve actus humani: ita tamen, ut aliquo modo illum attingat. Attingit autem vel tanquam mensura, ut locus & tempus, in quibus homo actum ipsum humanum exercet: vnde oriuntur ubi, & quando: vel attingit tanquam modus quo homo agit, vnde sumitur quomodo: vel attingit tanquam ipsius causa, quae vel est efficiens principalis, & constituitur circumstantia quis; vel est efficiens instrumentalis, & constituitur circumstantia quibus auxilijs: vel causa finalis, & constituitur circumstantia cur: vel est causa materialis seu obiectum, & constituitur circumstantia circa quid: vel denique attingit tanquam effectus ipsius: vnde sumitur circumstantia quid. Sicque sunt octo circumstantiae, tres ex parte actus secundum se: quatuor ex parte causarum, & vna ex parte effectus eiusdem actus. Quod autem Palud. in 4. & D. Anton. 3. part. ille dist. 16. quæst. 3. & hic tit. 17. cap. 17. §. 4. addunt Quoties, Catechismus ad cit. D. Thomae locum reiecit ex eo, quod numerus, non vnus sed plurius simul actuum sit accidens: & circumstantiarum nomine significentur accidentia quae in vnum eodemque actum cadere possunt. Quanquam meritò addi potuit, habita ratione eorum quae ad integritatem confessionis spectant: quia penitens non minus tenetur de secundo peccato confiteri, quam de primo eiusdem speciei; nec minus de centesimo quam de quocumque alio.

Prænotanda in iuribus de peccatis ex circumstantiis.

SECTIO I.

10. IN praxi autem, iudicantem de peccatis ex circumstantiis, iuuabit sequentia prænotasse.

Primum est: circumstantias dari, non tantum consensus exterioris seu actus à voluntate imperati; sed etiam interioris consensus efficacis (*propositum peccandi vocant*) in quem malitia actus externi: tanquam obiecti ipsius, rota deriuatur: sicque fit, ut quod in Conc. Trid. loco cit. habetur: dari inquam circumstantias mutantis peccati speciem, vtrique; illi consensus similiter conueniat. De interiori vero consensu in efficaci, qui dicitur simplex complacentia, non est eadem ratio: quia

cum is consummetur in voluntate absque ordine ad actum externum, non ex hoc, sed ex propria repugnantia, quam habet cum aliqua virtute, malitiam peccati; speciem accipit: ut simplex complacentia in cogitatione turpi, ex repugnantia cum castitate.

Secundum est: non omnes memoratas circumstantias intuenti in quouis singulari actu humano: potest enim talis aliquis actus non habere finem externum, significatum per circumstantiam Cur; ut patet ex amore quo Deus propter se ipsum solum amatur, & ex acta temperantia, quem quis id eo solum exercet, quod amet vitam temperatam.

Tertium est: circumstantias dici accidentia humanorum actuum, non quod his inhæreant: quia nulli earum id contingit: nisi circumstantia, Quomodo, propterea quod res & modus rei, vnum idemque sunt: sed quod extrinsecus, illis quasi adiacendo, tribuant quoddam accidentale esse morale: id est, esse rationi consentaneum; ex quo consurgit accidentalitas aliqua bonitas vel malitia, iuxta antedicta.

Quartum est: circumstantiam Quis, significare personam agentem: non quidem ipsam secundum se, quoniam ea ratione ad actum humanum intrinsecus requiritur: sed secundum ipsius qualitatem seu accidentalem quandam conditionem starumve, aliquid conferentem ad actus bonitatem vel malitiam moralem: quales conditiones sunt: Clericum esse vel laicum: religiosum vel secularem: magistratum priuatum, & alia, quae fuerint similiter qualitates hominis ex deliberata voluntate agentis, augentes vel minuents bonitatem vel malitiam actus quem ipse liberè exercet. Circumstantiam verò Quid significare eff: actum qui consequitur perpetrationem peccati: nimirum nocuentum, quod peccatum adfert, sine in bonis honestis per culpam maculam, ac vitæ turpitudinè, aut studiorum iacturam, aliudve simile: siue in bonis delectabilibus per plagas, mortem, ac alia corporis & vitæ incommoda: siue de malis in bonis vitibus, tū honorariis per dedecus & infamiam: tum pecuniariis per amissionem bonorum mobiliū, euersionem ædificiorum, damnum in mercimonio, vel officio, & aliud huiusmodi.

Circumstantiam verò Vbi, denotare locum, non quidem ipsum secundum se, sed secundum quandam suam qualitatem, conferentem aliquid ad bonitatem vel malitiam morale actus humani: ut ipsum esse sacrum, vel prophanicum: publicum vel priuatum. Præterea circumstantiam Quando, denotare tempus, non ipsum secundum se, sed secundum quandam qualitatem præcedenti similem: nempe ipsum esse sacrum vel publicum: item circumstantiam Cur, significare finem externum qualis est cum quis bonum aliquod vult proxime propter ipsum bonitatem, & remote propter aliud: id est, vult referendo ipsum ad aliud. Exemplum est cum quis alteri quod suū est reddere vult, proxime quia id honestum est; & vltius vult idem, propter Deum: in quo casu actus volendi duplicè habet bonitatem, vnam primariam ex obiecto suo; nempe bonitatem actus iustitiæ: & alteram secundariam ex fine externo, nempe bonitatem actus charitatis.

Porto circumstantiam Quibus auxilijs, significare externa adiumenta, quibus tanquam instrumentis actio perfecta est: ratione quorum, eiusdem actionis bonitas vel malitia augetur vel minuitur: sicut tentatam esse alicuius puellæ pudicitiam malis & verberibus, grauius malum est, quam esse tentatam blanditijs, & muneribus. Deinde cum ex Nauar. ad prim. cap. Consideret De penit. dist. 5. num. 5. circumstantia hæc sit eadem cum illa quam aliqui vocauerunt Per quos, significare etiam personas eas, quas quis dum peccat facit peccare; ita ut sit peccati illarum particeps. In quarum personarum numero poni possunt illi, qui adhibiti sunt mediatores ad malum perpetrandum, & illi cum quibus, pro quibus, aut contra quos perpetratum est, ex D. Anton. loco supra citato.

Ad hæc circumstantiam Quomodo, sic accipiendam esse, ut complectatur omnes illos humani actus modos, qui bonitatem vel malitiam ipsius augent vel minuunt: quales sunt ij quos ex eo accipit, quod agens agat vehementius vel remissius: aut cum maiore vel minore scientia, vel ex liberalitate: aut ex infirmitate, vel ex pura malitia: aut demum ex ignorantia, vel ex plena deliberatione. Denique circumstantiam Circa quid significare obiectum, circa quod actus humanus exercetur; est; vel aliqua persona patiens, ut in homicidio, adul-

terto, & nonnullis aliis, vel res aliqua, vt bonum honorariū in detractōe: bonum pecuniarum in furto: sic de multis aliis. Atque persona aliqua, non quidem secundum se sed secundum aliquam suam qualitatem, qua augetur vel minuitur bonitas, aut malitia actus humani: cuiusmodi sunt personæ dignitas, conditio, seu status: grauius enim cæteris paribus peccat, qui Sacerdotem, quam qui laicum: & qui magistratum, quam qui priuatum hominem vulnerat. Res item aliqua: non quidem secundum se nec secundum conditionē aliquam ipsius necessariam ad constitutionem obiecti actus de quo agitur (sicut ipsam rem esse alienam conditio est ei necessaria ad constituendum obiectum furti), sed secundum quantitatem, id est, secundum quod ipsa est maiore vel minore quantitate: aut secundum qualitatem non spectantem ad talis obiecti rationem: qualis conditio est, rem ipsam pretiosiorē esse, aut viliorē: aliudve huiusmodi ex quo bonitas, aliqua, vel malitia in humanam actum detinetur.

12. Quintum quod animaduertere oportet est: cum quæuis circumstantia, quatenus circumstantia est, debeat actui humano tribuere aliquam bonitatem vel malitiam: cui libet earum conuenire, vt actum ex se alioqui indifferenter reddat bonum, vel malum moraliter: cumque repugnantia nequeat eidem simul inesse, nunquam circumstantia in tribuere actui vt bonus sit, quin prius spoliēt eum malitia cōtraria, si quam habeat: neque vt malus sit, quin contraria bonitate priuēt: alioqui enim oporteret eum dem actum simul esse moraliter bonum, & malum, laude & vituperio, præmio & supplicio dignum: quæ inter se pugnant.

Sextum est: interdum contingere vt accidens quod est pluribus actibus humanis commune, comparatione vnus eorum habeat rationem circumstantiæ, non item comparatione aliius; exempli gratia, primum, manē, quod esse potest accidens tum homicidij tunc commissi: tum actus intemperantię, quo tunc aliquis ingurgitando se cibo, ieiuniū indictum ab Ecclesia violat: comparatione prioris actus non habeat rationem circumstantię, quia nec auget nec minuit ipsius malitiam: comparatione posterioris verò habet; quia eius malitiam auget.

Septimum est, circumstantiam ignoratam inuincibiliter; & quæ nullo modo præuisa est, aut præuideri potuit; quia in voluntatem liberam non cadit, habendam esse pro non moralit, tanquam nihil conferentem ad bonitatem, vel malitiam moralem.

13. Postremum est: circumstantias minuentes peccatum nonnunquam minuere tantum in finitum: ita scilicet vt id quod mortale est de se, perseueret tale: velut furtum 100. aureorum ex eo quod commissum sit ab inope, minus quidē est ex circumstantia agētis, quam si commissum esset ab opulento; sed non ideo definit esse mortale. Nonnunquam verò minuere in infinitum: cum scilicet id quod esset alioqui peccatum mortale, faciunt peccatum esse tantum veniale, aut etiam actum virtutis, vel saltem nullum peccatum. Quo modo furtū, quod est ex suo genere peccatum mortale: ex circumstantia obiecti, nempe ex paritate rei, quæ surripitur, peccatum est tantum veniale. Item quodcumque aliud ex suo genere mortale, sit veniale, ex circumstantia modi, quo exercetur sine pleno rationis iudicio iuxta antedicta lib. ii. num. 44. Itemque occisio hominis, quæ alias esset peccatum mortale, actio est virtutis iustitię, ex debitis circumstantiis personæ tam agentis, quam patientis, & finis extrinseculariumque circumstantiarum: vt ea qua per sententiam Iudicis, reus tali pœna dignus, legitime occiditur. Ac demum vsurpationem rerum alienarum in extrema necessitate, & occisio hominis, ad vitæ proprię defensionem cum immoderatione inculpatæ tutelæ: & cætera eiusmodi in quibus vrgens necessitas, vel alia legitima causa excusat, nullum peccatum sunt.

14. Similiter circumstantias nonnunquam augere malitiam tantum in finitum, id est, solummodo venialiter: vt festinatio superadita præpostere sumptioni cibi, tanquam circumstantia modi, malitiam ipsius auget venialiter. Nonnunquam verò augere in infinitum, seu mortaliter: quod fieri potest, tū iuxta eandem speciem, vt accidit in furto mille aureorum, cui quantitas (quæ circumstantia est obiecti) supra malitiam furti quam ipsum haberet in minori quantitate commissum, addit malitiam mortalem eiusdem speciei, nempe speciei furti: tū

mutando speciem, id est, primæ, essentialique malitię ipsius addendo accidentalem alterius speciei: vt viuere in homicidio, quod committitur in loco sacro. Illi enim ad malitiam suam essentialē circumstantia loci sacri addit malitiam facriligij, quod est peccatum specie diuersum à peccato homicidij. Sunt autem aliquot regulæ, per quas cognoscitur quando ex circumstantiis augetur, vel minuitur peccatum, siue mutando, siue non mutando speciem: quas, antequam ad ea veniamus, quæ singularum circumstantiarum sunt propria, proponere oportet.

CAPVT III.

De generalibus regulis cognoscendi, quatenus peccatorum malitia ex circumstantiis augetur, vel minuitur.

SVM MARI VM.

15. Circumstantia ex qua augetur vel minuitur liberum, augetur vel minuitur quoque peccatum.
16. Circumstantia dissentanea rectorationi, actui cui accedit, tribuit primam malitiam, aut eam auget.
17. Quando circumstantia mutando speciem, & quando intra eandem speciem auget peccatum.
18. Ratio distinguendi inter circumstantiam mutantem & non mutantem speciem.
19. Ratio quæ ex circumstantia minuitur peccatum.
20. Actus ex aliqua constantia malus nulla superadditione aliarum circumstantiarum, potest censerī bonus.

Prima regula est, Circumstantiam, ex qua augetur liberum in actu peccandi, auget eam, peccandi malitiam. Hæc probatur: quia in actu malo ratio peccati sic sequitur rationem liberi, vt illa sublatā, hæc quoque tollatur. Quæst. i. cap. i. illa que auget, hæc consequenter augetur; & diminutā, diminuitur. Augetur autem liberum in actu peccandi, per circumstantiam modi, proueniens ex eo, quod actus ipse exerceatur cum maiore voluntatis propositione, & libertate: aut cum pleniori iudicio, & aduertentiā rationis iuxta doctrinam traditam in præcedenti lib. i. fere per totum.

Secunda est. Omnem circumstantiam rectorationi dissentaneam: conferre humano actui vel primam malitiam, vel illius augmentum. Hæc patet: quia nullam alioqui conferret, quod est cōtra rationem circumstantiæ, ex antedictis. Pro huius autem plena intelligentia quædam sunt notanda. Primum est, triplicem distingui posse actus humani bonitatem, vnam moralem, alteram naturalem, & tertiam supernaturalem. Atque vt naturalis in eo consistit, quod actus ipse sit ab homine secundum facultatem ipsius naturalem, perinde scilicet ac frigescitio est ab aqua secundum suam naturalem figuram: que super naturalis in eo, quod sit secundum habitum gratiæ & charitatis, sufficienter ad merendum apud Deum: sic etiam moralem bonitatem in eo consistere, quod sit secundum rectam rationem directricem morum, seu actionum liberarum hominis.

Secundum est, vnum eundemque actum humanum habere posse varias repugnantias cum recta ratione: illa que contrahere ex iis ad quæ tendit ac se extendit tanquam ad terminos suos, siue primarios: qualia sunt ea quæ constituent eiusdem actus obiectum: siue secundarios, quales sunt circumstantiæ. Tam enim hæc, quam illa per actum ipsum humanum volita, communicant eidem, illam quam continent repugnantiam cum recta ratione, suamve moralem malitiam: iuxta illud Osę 9. Facti sunt abominabiles sicut ea quæ dilexerunt.

Tertium est: cum bonum sit ex integra causa & malum ex singulis defectibus ex D. Dionysio in cap. 4. De diuinis nominibus vnam solam circumstantiam prauam, seu alienam à recta ratione, etiam si reliquæ sint bonæ vel non malæ, facere actum malum: & quo plures fuerint eiusmodi, eo grauiorem esse malitiam.

Quartum est: sicut iuxta præcedentem regulam, malitia actus humani augetur per intentionem illius ex intentione liberi: sic iuxta hanc augetur per extensionem illius; proueniens ex eo, quod idem actus extendatur ad plura, quæ sunt aliena